

30 aastat HIVi Eestis

Kai Zilmer – Lääne-Tallinna Keskhaigla nakkuskliinik

Käesolev Eesti Arsti number on pühendatud HIV-infektsioonile, et märkida 30 aasta möödumist Eestis diagnoositud esimesest haigusjuhust. Võitluses selle haigusega kolme aastakümne jooksul on õnnestumisi ja ebaõnnestumisi, nii muresid kui ka rõõme. Sellesse võitlusesse on panustanud paljud kolleegid, ametnikud, organisatsioonid, koostööpartnerid, patsiendid ja vabatahtlikud.

Mõeldes möödunule, meenuvad 1980. aastad, mil maailmast saabunud teated uue haiguse kohta tundusid esialgu meid mitte puudutavat. 1983. aastal selgus, et haigus-tekitaaja on inimese immuunpuudulikkuse viirus. Mõne aastaga jõudis haigus ka raudse eesriide taha tollaegsesse Nõukogude Liitu. Eestis diagnoositi esimene patsient 1988. aastal. Esimese kümne aastaga avastati 96 nakatunud isikut, 15-l diagnoositi AIDS ja 20 patsienti suri AIDSi tõttu.

Tõeliseks proovikiviks sai 47 haiglaravi päeva kestnud võitlus esimese AIDSipatsiendi elu eest 1992. aastal, kuid sellele katsumusele olime paraku sunnitud alla andma. Lootus aidata haigeid välisabi korras saabunud esimeste HIVi-vastaste antiretroviirusravimitega asendus peatselt pettumusega nende lühiaegses toimes ning abitustundega noorte inimeste surmade tunnistamisel. Patsiendid seisid silmitsi stigma, ignorantsuse ja süüdistamisega, nii ühiskonna kui paraku kohati ka meedikute poolt. Märksõnaks sai konfidentsiaalsus.

Olulise pöörde ravisse tõi uue toimeaine avastamine 1990ndate keskel ja kombineeritud ravi kasutuselevõtt. Ravimeid saadi siis Eestisse peamiselt välisabi korras ja osaliselt riigi osetuna. Patsientidele tõi see uut lootust. 1999. aastal sai ravi 27 inimest.

Uueks katsumuseks riigile kujunes 2000. aastal Ida-Virumaal alguse saanud epideemia noorte süstivate narkomaanide seas. Kiired meetmed selle ohjamiseks hilinesid ning Eestist sai murelaps HIVi suurima esinemis-sagedusega riigina Euroopas.

Praeguseks on meil olemas tänapäevased tõhusad ravimid, mida patsiendid taluvad paremini ja mida on mugavam manustada, ning ravi saavad kõik patsiendid kohe infektsiooni diagnoosimisel. Tänu ravimitele on HIV-positiivsetel isikutel võimalus elada täisväärtuslikku elu niisama kaua kui HIV-negatiivsetel, säilitada töövõime ning saada terveid lapsi. Seoses patsientide pikema elulemusega muutub HIV-infektsiooni teema järjest interdistsiplinaarsemaks, vajame üha rohkemate erialade spetsialistide abi patsientide ravimisel.

Ühinenud Rahvaste Organisatsioon on seadnud eesmärgi saavutada 2020. aastaks HIViga võitlemisel tulemus 90 : 90 : 90. See tähendab, et kõikidest HIV-infektsiooni juhtudest 90%-l oleks patsient oma diagnoosist teadlik, nendest vähemalt 90% saaksid HIVi-vastast ravi ja ravisaajatest 90%-l oleks viirus supresseeritud. 2030. aastaks peaks nimetatud protsendid ulatuma 95-ni.

Selgeks on saanud, et selle epideemia lõpliku kontrolli alla saamise peamine võti on edukas ravi, kuna ravi on ühtlasi ka preventatsioon – supresseeritud viirusega inimene ei ole nakkusohtlik. Eestis ei ole 2020. aastaks seatud eesmärkideni jõudmine enam mägede taga. Patsientidest 90% saab ravi ja supresseeritud viirusega patsientide arv läheneb 90%-le.

Pingutama peame aga kõikide nakatunute ülesleidmiseks. Hinnanguline Eestis elavate HIV-positiivsete isikute arv on umbes 6000, kellest umbes 1000 veel ei tea oma nakkusest. On vaja regulaarset ja sihipärast testimist HIVi suhtes. Keskenduda tuleks keskealiste tavaelanike testimisele, sest nakkus ei ole enam ainult narkomaanide probleem. Lubamatu on, et mitmed patsiendid avastatakse alles AIDSi-staadiumis. Testimisjuhendi järgimine ei tohi takerduda ükskõiksuse ja vastutustunde puudumisele.

HIV-epideemia lõpetamiseks vajalikud meetmed on Eestis koondatud riiklikku HIVi-tegevuskavasse aastateks 2017–2025.

Kai Zilmer